

"גופר", בן-זן של אגוזי-אדמה

חדש וייחודי ברוב תכונותיו

יצחק גוטשטיין*

עד לשליפתם בעת ההכשלה המלאה. אי הצצתם של הפולים המשלימים נבעה אף היא מסיבות מכניות. (ג) הוא מתאפיין בבכירות רבייתית וברציפותה השופעת. הוא מקדים את עמיתו מטיפוס וירג'יניה בפריחתו - לפחות ב־5 ימים; ושונה מהם ברציפות-זמן בפריחה שופעת וביצירת תרמילים.

(ד) הוא יעיל ביותר בפעילותו הרבייתית והפיסילוגית. יעילותו זו מתבטאת בהפניית מוטמעיז בעדיפות רבה ביותר לאיברי הרבייתיים ולמילוי תרמיליו. סגולה זו מבטאת ברורות בערכי "מדד התירמול" ו"מקדם המבלע". אלה הגיעו אצל "גופר" לכדי 69.2 ו־50.4, לפי אותו סדר (טבלה 1, שורה 4). ערכים אלה גבוהים בהרבה מאלה של עמיתיו, ולמעשה מכל מה שנתקלתי בכל עבודתי הטיפוחית עד כה.

כעבור 30 יום, בקירוב, מהטמנת הפול באדמה לחה - הוא מפתח נוף עלותי במועד הדרוש לו לסינתז מוטמעים ליצירת פרחים ולמילוי תרמיליו הרבים. המספרים המוחלטים של יכולי שחת ותרמילים, המובאים בטבלה 1, משקפים אופן זה של פעילות בצורה ברורה ביותר. אפשר אפוא להעניק לבן-זן המתואר כאן את הכינוי "טיפוס רבייתי".

(ה) הסגולות שנמנו בפסקה ד' מיתרגמות לשתי סגולות נוספות: (1) מילוי ברומני של מספר גדול של תרמילים מתפתחים, והבשלתם תוך זמן קצר מן הדרוש לעמיתו מטיפוס וירג'יניה; (2) כושר הנבה רב. במבחנים שערכתי לו, זה התבטא עד לכדי רמה של 948 ק"ג תרמילים יבשים לר' (טבלאות 1 ו־2). הנתונים שבטבלה 1 מראים, שאפשר לאסוף יכול מניח את הרעת כבר ב־25 באוגוסט, ומשביע רצון בהחלט - ב־5 בספטמבר. אפשר לקבל תוספת יכול עם הארכה נוספת של השהיית הגידול באדמה. את מועד השליפה יכול המגדל לקבוע לפי שיקוליו. בכל אופן, את היכול של "גופר" אפשר לאסוף, בכל מקרה, לפני בוא הגשמים.

מוגש בזה מידע על אודות סגולותיו הייחודיות של בן-זן חדש, המכונה "גופר". הוא ברוך עמידות בפני מספר פגעים; מחונן בבכירות רבייתית המאפשרת לאסוף את יכולו הבשל הבשלה מלאה, מסוף אוגוסט; הוא מגלה יעילות רבייתית רבה, שאותה ניתן לבטא בשני המושגים: "מדד תירמול" ו"מקדם מבלע"; אלה עולים אצלו לכדי 69.2 ו־50.4, לפי אותו סדר.

כושר ההנבה שלו התבטא עד כה כ־948 ק"ג ר' תרמילים, נאים ובהירי גוון, וב־674.1 ק"ג פולים ורורים, נאים וטעמים לחך. "גופר" מתקבל בחפץ לב אצל הצרכנים, והועדף בניסוי-טעימה. תכונותיו החיוביות מקנות לו מעמד של הורה תורם תכונות מבוקשות בטיפוח עתידי.

בשאיפה לטפח בן-זן של אגוזי-אדמה עם התאמה איקולוגית לתנאי-הסביב במהלך הגדילה בקיץ הישראלי והסובטרופי בכלל - עמיד בפני פגעים, נעים לחך צרכניו, הכולא "אומר" (1) עם "עודר" כ"ב" (2, 3). צאצאים שני אלה טופחו, נבררו ונבחנו בתנאי שדה מגוונים ונרחבים בשמונה דורות. התברר 8/10/2" נמצא ממלא את שלושת התנאים הנדרשים כדי לזכות בהכרה כבן-זן חדש, והם: (א) להיות שונה בתכונה אחת או יותר מבני-זנים מוכרים אחרים; (ב) להיות אחיד באוכלוסייתו בתכונותיו הייחודיות; (ג) להיות יציב בהורשת סגולותיו הייחודיות. התברר 8/10/2" ממלא את שלושת התנאים האלה והוגש, בכינוי "גופר", למסלול הרישום בספר זכויות מספחי צמחים. לבן-זן זה תכונות וסגולות המקנות לו יתרון על זנים אחרים של אג"ד. להלן פירוט תכונות אלה.

(א) יש לו תכונות תרמיל של הטיפוס וירג'יניה עם התנהגות רבייתית אפיינית לטיפוס הספרדי. (ב) הוא מחונן בעמידות בפני פגעים פטרייתיים של אגוזי-אדמה הוכחה עמידותו בפני כתמי תרמיל מסויגים (לפי ד"ר זאב פרנק), גורמי חולי נופל ופגעי השחלון. בוריעה תוזרת בשנים 1989 ו־1991, של אג"ד בלתי מחוטאים בשדה גליל, נתקבלה הצצה בשיעורים שבין 93.3% ל־99.0%, המציצים גדלו ללא נשירה

טבלה 1. סגולות "גופר" ותורמותיו במשכי גדילה שונים. תחנת נסיונות מרכז, בית-דגן, 1991.

מספר	יום שלילה	ימי גידול	תרמילים, ק"ג/ד'	שחת, ק"ג/ד'	ביומאסה, ק"ג/ד'	מדד תירמול	פולים		מקדם מבלע	יחיד, מ"ג		תרמילים פגועים %
							% מהמשקל	ק"ג/ד'		תרמיל, מ"ג	פול, מ"ג	
1	25/8	130	653 א	515 ב	1168 א	58.4 א	69.48 א	454 א	39.0 א	2576 א	897 א	4.3
2	5/9	140	783 ב	524 ב	1307 ב	59.9 א	70.02 א	580 ב	41.9 א	2735 אב	958 א	2.4
3	15/9	150	812 ב	564 ב	1376 ב	59.0 א	72.06 ב	585 ב	42.5 א	2610 אב	940 א	6.7
4	25/9	160	828 ב	369 א	1197 א	69.2 ב	72.81 ב	603 ב	50.4 ג	2692 אב	980 אב	0.0
5	6/10	170	807 ב	520 ב	1379 ב	60.9 א	72.51 ב	585 ב	44.0 ב	2781 ב	1008 ב	4.8
ממוצע												
שגיאת תקן												
			776.5	498	1275	61.5	71.37	555	43.5	2679	957	3.6
			20.18	28.70	37.32	0.96	0.35	15.83	1.07	44.88	16.90	

מבהקות ההפרש חושבה לפי מבחן התחום הסדרתי של דאנקן.

טבלה 2. נתונים ממוצעים על תרומותיו ומאפייניו של התבריר "2/10" (ב'הזן "גופר") על דורותיו, במהלך הטיפוח בשנים 1987 - 1991.

שנת המבחן	יום הזריעה	רווחים, ס"מ	תרמילים, ק"ג/ד'	מולים		תרמיל, מ"ג	מול, מ"ג	תרמילים מגומים, %	תרמילים חד-פוליים, %
				מהמשקל	% ק"ג/ד'				
1987	26/4	50/50	788	67.47	532.0	2875	986	1.6	-
1988	19/4	50/50	538	69.25	373.0	2941	1012	4.8	21.0
1989	25/4	50/50	676	69.74	471.6	2915	1003	6.7	12.6
1989	25/4	10/50	948	71.09	674.1	2684	952	12.6	16.4
1990	25/4	25/50	638	69.17	441.0	2942	1017	10.4	12.4
1991	30/4	25/50	660	71.96	474.3	2918	1005	1.5	7.8

רוב התרמילים דרפוליים, ואחדים בגרלם. הקשוות צמודות היטב ועבות דופן. הקליפה קשיחה, פניה בגן קש בהיר מאוד, מעורקים קלות עד חלקים; חרושים בשנץ גב-בסני עמוק. בהבשלה מלאה התרמילים מתפצחים בנחות לאורך תפר החיבור של הקשוות. הפולים נאי מראה, מלאים ואלפסטיים בצליליתם; הקליפה הדקה ודודה וחלקה. לגידול "גופר" דרושה פוריות קרקע זמינה, שופעת, רצופה ומאוזנת היטב. ההשקיות - תכופות מאשר לרוב זני טיפוס וירג'יניה, ובכמויות בהתאם לכך.

ספרות

1. גוסטשטיין יצחק (1992): "אומר", כרךן חדש של אנציקלופדיה "השדה" ע"ב (ו'): 687 - 688.
2. פרנק ז. ר. קטן י. גרינשטיין א. (1983). "השדה" ס"ג: 896 - 899.
3. פרנק ז. ר. קריקן ג. ת. אשרי ע. (1984). "השדה" ס"ד: 2194 - 2198.

רמת ההנבה הרבייית של "גופר" הושפעה ממשך הגדילה באמצעות גורם זה הגדל יכול עד לכרי 828 ק"ג תרמילים לד', בממוצע לשלוש חזרות עם התאמה קרובה מאוד ביניהן (טבלה 1). שינויי רווחים ועומד הגדילו אף הם את היבול, לכרי 948 ק"ג תרמילים לד'. כמובן, ברירה עשויה להביא שינויי רמות יבול, ובסופו של דבר - את התייצבותו (טבלה 2). לימוד מחקר של צרכי החקלאים-פיסילוגיים, בשילוב עם ברירה טיפוחית - עשוי להביא, כמקוח, שיפור נוסף בביטוי כושר ההנבה שלו. ו) טעימות נסיוניות ושיחוק מסחרי התחלתי, בתרמיל ובמקולף, העלו שהפולים טעימים לתך ורצויים ביותר. הנוף של "גופר" מכונס: הגבעול הראשי קצר, גבוה כ-16 ס"מ; טעיפי ארוכים ממנו אך במקצת; מבנהו שיחי פתוח, בעומד דליל וגדילה אטית - הנוף נפתח למירב. מערכת שרשי קצרה, רדודה, השחלקן נקי מפגעים, חזק, צמוד היטב לנוף. לכן נמנעת נשירת תרמילים בעת שליפתם מן הקרקע.